door Herman Jacobs

Ik kom er graag nog eens op terug, nu ik het dan heb uitgelezen. 't Is een eenvoudig boek, en dat is het -- maar niet de eenvoud der simpelheid. Deze eenvoud is meer die der verlichte waters. En ontroerend is het ook nog. En af en toe, met name ook in de laatste paar tientallen bladzijden, grappig. Nu krijg je mij eigenlijk best makkelijk méé, dat is de simpele duif in mij, maar dat ik tijdens die ontknoping ook een paar maal hardop heb moeten lachen, dat heb ik echt niet bij ieder boek. (En die brok in de keel, waar véél slikken aan te pas kwam, evenmin.)

Prachtig boek, eigenlijk, met een zweem van nostalgie, maar ook niet meer dan een zweem, daar is de toon te nuchter en te direct voor. Een alles bij elkaar niettemin liefdevol portret van enkele mensen, én van een hele gemeenschap, in zekere zin. Wis en waarachter heeft de Kerk destijds óók een verstikkende deken over het Limburgse land gelegd, de tachtigjarige schrijver Anton Rijkers, een van de hoofdpersonages, is al een jaar of zestig jaar een overtuigd ongelovige en antiklerikaal, wat hij niet bepaald verbergt, en zijn vriend van weleer Harrie, na zekere dramatische gebeurtenissen Amsterdammer geworden, moet er ook niets van hebben, maar dat Gesticht Sint-Jozef, 'het tehuis' waar die broeders zorgden voor 'de op de wereld verdwaalde mensen' en dat dus meer dan een bijrol in dit verhaal speelt, daar is gewoon ook echt wel veel goeds verricht voor de minder fortuinlijke medemens.

Een streekroman -- waar tegelijk nog best wel wat Grote Wereld doorheen waait. Terloops, maar toch. De oorlog in Korea, of hoe door het *Wirtschaftswunder* Duitse bouwvakkers in de jaren vijftig driemaal zoveel verdienden als hun Nederlandse, of in ieder geval hun Limburgse collega's. En Harrie is niet de enige die in de loop van het verhaal verklaart dat hij weg wil of wilde uit 'deze negorij' -- nee, *Het nooit geschreven verhaal* zit niet onder een muffe stolp van heemschut en heimwee naar vroeger.

Sterker, ik wil zelfs de moeite nemen een bladzijde (p. 212) ervan bijna integraal over te tikken:

«'Nu wil [Anton] alles vergeten, maar kan dat wel? Vergeten hoort bij ouder worden, maar dít vergeten is meer de waarheid uit de weg gaan, dat beseft hij zelf wel. Maar de waarheid is niets waard als je eraan kapotgaat.
Van een paar oude kranten maakt hij een vuurtje in de open haard. Blad voor blad gaan alle stukken manuscript, alle aantekeningen en ook de foto's die hij vroeger gemaakt heeft op de plek van het ongeluk, in vlammen op. Alleen de stukken en verhalen en een paar oude foto's van Koningslust en van het Gesticht Sint-Jozef legt hij aan de kant. Bij elkaar is dat de geschiedenis van een gehucht. Is daar nog iemand in geïnteresseerd? Wie wil er nog iets weten over de beminnelijke broeder Aloysius, die toen de overste was? (...) En over de patiënten, die vroeger altijd bij het voetballen waren, zoals Pieter Knecht, die op zondag alle tussen de wolken geschoten ballen uit de lucht naar beneden keek **[** wat verwijst naar een werkelijk prachtig verhaaltje-in-het-verhaal net geen honderd bladzijden eerder in het boek, HJ **]**. En over de film *Rintintin de wolfshond*, de dappere mensenredder **[** ! Als je erop begint te letten, zijn er eigenlijk best veel ogenschijnlijk willekeurige details in het verhaal die bij nader inzien heel goed in deze geschiedenis passen, wat het boek rijker en meer doorgecomponeerd maakt dan je bij oppervlakkige lezing misschien zou denken, HJ **]**, die elke zondag in de refter draaide. Is het de geschiedenis van een dorp of is het de geschiedenis van Anton Rijkers? Hij legt het restant van zijn schrijfsels terug in de kast, achter een glazen deurtje. Hij heeft zijn moeder vroeger zo vaak gespiegeld gezien in het glas dat hij nu elke keer als hij het deurtje opent haar erin terugziet. Dan zegt hij wel eens wat tegen haar. Hij heeft het de laatste tijd steeds vaker, dat hij zelfs met de ogen dicht foto's van vroeger terugziet en zijn moeder tegen zijn vader hoort praten. Momentopnamen, herinneringen die elke dag meer door zijn geheugen dwalen.
Afijn, als hij er straks niet meer is, moet Leo Smeets maar kijken wat hij met het pak papier kan doen. Zouden er tien mensen in Koningslust zijn die het willen lezen?»

Om op die vraag te antwoorden: dat lijkt me wél ja, en zeker ook een hoop mensen buiten Koningslust. Mijn boekenverkopers van de onvolprezen Boekuil in het stadje M. waren zo vriendelijk deze érg mooie roman voor mij te

bestellen -- als uw boekhandelaar/ster het niet in huis heeft, kan hij of zij voor u vast hetzelfde doen.
Met dit erbij is *Het nooit geschreven verhaal* (waar voor wie daar aardigheid in heeft ook nog eens een bescheiden metaniveau in zit; nee, 'simpel' is het echt niet) pas het vierde boek van Ton van Reen dat ik in mijn leven gelezen heb, van de meer dan dertig die hij in bijna zestig jaar heeft gepubliceerd. Niettemin waag ik het het een van zijn beste te noemen.